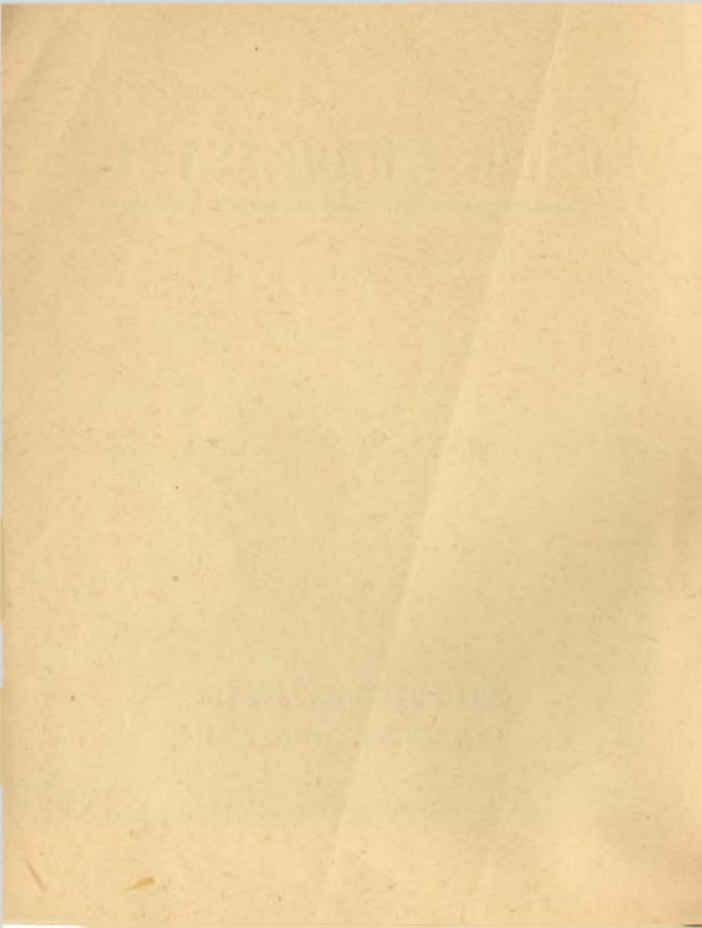

OSIEK I HRVATSTVO

IZDAO KLUB HRVATSKIH
KNJIŽEVNIKA U OSIEKU

dar

0

OSIEK I HRVATSTVO

15,00

123

NAPISAO SPEKTATOR

IZDAO

**KLUB HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA
U OSIEKU**

ZAGREB 1913.

TISKARA HRVATSKOG KAT. TISKOVOG DRUŠTVA.

SVEUČILIŠTE ⁷²
JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU

GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA
OSIJEK

Broj inventara: 381.470

Signatura: 325.7

GRADSKA I SVEUCILISNA KNJIZNICA
OSIJEK

871330881

U novije vrijeme često se spominje u našoj javnosti grad Osiek. Mnogi to čine u najboljoj namjeri, želeći iztaknuti njegov napredak, dok mu drugi nadievaju — onako u šali — razne epitete, a najpače sve u njemu navlače na ono stereotipno »esekersko«, da je to tudjinački grad i štošta drugo.

Nedavno je zlatna naša omladina akademska, na čelu s Osječanima, održala čak posebni sastanak u Zagrebu (29. lipnja 1913.), gdje se uz ino povelila rieč o »smiešnim dvojezičnim nadpisima u Osieku, kojima valja konačno stati na kraj«. Iztiče se nadalje, da su Srbi u dolnjem gradu znali da »zadrže izvorni karakter dolnjogradski.« Prvi korak po

tom nastojanju ima biti, da se »promjene nekoji nadpisi ulica i zabrani dvojezične nadpise.«

I ako niesam pačao u politiku ni rođeni Osječanin, valja ipak da nadovežem diplomatske rieči Osječanina cand. jur. g. Pavlovića, koji je rekao na gornje, *da se do sada i suviše iznosilo mane i poroke Slavonije i Slavonaca. Sve što se do sada učinilo za Slavoniju, sastoji u kritici sadanjeg pitanja; kritike nam je dosta i suviše. Treba početi t pozitivno, treba preći na stvarni rad.* Poslie ovoga je isti govornik crtao položaj hrvatstva u Osieku i kulturne Institucije osječke.

Šteta da neznamo sadržaj toga »crtanja«, koji bi za kulturne radenike u Osieku mogao biti u dalmjem njihovom nastojanju od velike ciene prema onoj: više očiju — više vidi . . . Medjuto i to je dosta za ovo par redaka, što bismo

mogli pobrati u jedno: Mladost želi poraditi oko pridizanja hrvatstva u Osieku. Zaista liepo i plemenito, a bit će još liepše i plemenitije, ako se ova odluka i privede djelotvorno u život, u hatar kulture i hrvatstva u Osieku, gdje prosvjetnih radenika nikada previše.

Govoriti o Osieku, a da se ne iznesu neke konkretne činjenice, koje zasiecaju dublje u njegov život, nemoguće je. Tako primjerice svi vrlo dobro znamo, da se o Osiek do tamo prije 10 godina nije nitko zadievao. Do onda izlazilo je u Osieku i par hrvatskih listova, više u službi politike, no pridizanja kulture, ali i tu valja biti pravedan, da su ti listovi za hrvatstvo samo u gradu Osieku mnogo doprineli. Bili su dobro redigovani, a iznašali i liepe misli u prilog prosvjetnog napredka. Onda je došla »Narodna Obrana« naročitom misijom oko pridizanja hrvatstva i prosvjete za Osiek i

Slavoniju. Danas možemo sasvim otvoreno kazati, da je duša toga pokreta bio sve do svoje smrti dr. Neuman sa šakom prijatelja od kojih neki i danas sliede stope svojega prijatelja-učitelja, a gdje valja spomenuti na prvom mjestu dra. Kovačevića, koji je čitav svoj život posvetio rodoljubnom pregnuću. Ostale ne spominjem lih zato, da ne učinim nikomu krivo a i jer je za druge to preuranjeno — po gotovo, gdje im želimo i dug život i čeličan rad, a na uhar hrvatstva u Osieku.

Jedva je protekla — ako se ne varam — godina i pol: odieliše se neka gospoda od »Narodne Obrane« i podjoše u Zagreb, gdje su osnovali »Pokret« (sada »Hrvatski Pokret«). Reći će tko: Pa zar to ima udiela za daljnji razvitak hrvatstva u Osieku?

Odgovor je kratak:

— Ima i te koliko.

Suradnicima »Nar. Obrane« nije ni danas — mnogima — jasno, što je tomu bio povod. I tako oni dodjoše medju dvie vatre. U »Nar. Obrani« valja suradjivati, jer joj je svrha plemenita za Osiek, ma nemaju ništa protiva prvim urednicima, koji se odieliše od njih i koji im učiniše mnoge usluge po položaju prvih urednika »Nar. Obrane«.

Sad su došli oni treći, koji se vazda nadju, pa stali sipati ulje u vatru. I čovjek je ne dugo zatim mogao čitati o »esekerima«, »što su« i »kakovi su« i t. d.

Sasvim je naravno, da je rad — prosvjetni — bio otežčan. Jer kako svuda, tako je i ovdje bilo: svaka roba ima svoje vrline, ali i mane; svaki podhvat svoje pristaše i protivnike. Ta, Gospodi Bože, ta ne bismo bili Horvati!

Ne ću dalje nastavljati i dirati u tu rak-ranu, ali ću navesti redom, koliko

mi je poznato, da se ipak kroz ovo desetak godina znatno toga promijenilo. Ovu promjenu je dobro iztakao dr. Kršnjavi, kad je bio 1911. u Osieku i tu održao svoje predavanje o ljepoti gornjogradske crkve i rekao: da od svojega zadnjega posjeta u Osiek, tamo prije 10 godina, nikako nemože prepoznati Osiek, jer se u svemu promjenio na bolje: liepe gradjevine, perivoji, hrvatski nadpisi, publika je tu, koja razumije kulturne podhvate itd.

Ti nadpisi!

Ima nas, hvala Bogu, mnogo, koji se sjećamo dvojezičnih oglasa (grad. poglavarstva) pa i kad se govorilo u gradskom zastupstvu izključivo njemačkim jezikom. Plakati, kazalištne cedulje (onda još ne bijaše hrv. kazališta) sve se to tiska njemački. Pomalo smo se naučili i zadovoljili, da se sve ovo štampa u dva jezika. Time je Niemac imao svo-

je, a Hrvat dobio svoje. Prošlo i to, pa se sve više iztiče štampanje sličnih tiškanica u hrvatskom jeziku, *dok se nadpisi za ulice izdaju izključivo u hrvatskom jeziku*. Tko ne vjeruje, neka dodje pa vidi.

Neka se ali uvaži, da je još do nedavna bilo sielo života tvrđava, a tu su starosjedioci Niemci, uz tvrđju je Novi grad — i opet sijelo Niemaca. Dolnji grad bio je još tamo prije 25 godina otrgnut i bez spoja sa tvrđjom i gornjim gradom. Potonji je pako sve do nedavna imao takodjer čitave ulice starosjediocima Niemcima. Spominjem n. pr. Njemačku ulicu (prekrštena u Pejačevićevu ulicu), Kapucinsku ulicu, gdje od vajkada dominiraju oci kapucini sa crkvom i samostanom — Niemci, spominjem za tim bivšu Dugu ulicu (Lange Gasse) pa Šamačku ulicu.

Pa onda, a to je vrlo važno, »Die Drau« izlazi 46 godina (slovi: četrdeset

i šest godina), a »Slavonische Presse« 29 godina (slovi: dvadeset i devet godina). Osim njih izlazio je par godina i »Volksrecht«, a da ne spominjem druge listove (njemačke, dakako), koji tijekom godina izlaziše i prestadoše izlaziti kao: »Der Volksredner«, »Esseker Lokalblatt und Landbote« (2 god.), »Slavonia«, »Esseker Tagblatt« (5 godina), »Esseker Zeitung« (5 god.) i još koji, dok osječka »Nar. Obrana« izlazi već 10 godina, a ima danas u Osijeku još dva dnevnika njemačka i 1 tjednik mađarski. Ili to je kao 1:3. To valja zapamtiti, jer dok su radili Hrvati — ma nisu mirovale ni druge narodnosti, koje napokon imaju i pravo, kao i mi, boriti se za svoje, tek ne na štetu drugih.

Da se pako hrvatstvo nije moglo širiti u onoj mjeri, kako bismo mi želili, kriv je i položaj samoga Osieka, koji je razcjepkan na četiri dieła i tek ga veže

skupa dvadeset i pet zadnjih godina... osječka konjska željeznica.

Nemojte se tomu smijati, ali to je istina živa. Jer kad god se išlo — ma u čemu — poraditi i za dobrobit ma čega, dolnjo-gradjani su bili za sebe, a gornjo-gradjani opet za sebe, dok tvrdiava, gdje je izključivo stanodavac vojničtvo, stoji opet na medjašu protiva obojici — za sebe. Za Novi pako grad (Neustadt) nitko nikada i ne pita i ako ih vazda imao na oku dr. Neuman i nije se žacao zalaziti mediu njih pa koju progovoriti na uhar njihovih životnih interesa, ali i na uhar hrvatstva.

Sada je donekle — i to zadnje tri godine: od 1910. — 1913. — i tu učinjen početak. Kod proslave Narodnog blagdana (na dan 5. srpnja) sudjeluju sva dolnjogradska hrvatska društva (srbski Sokol i Čitaonica još se nije dosele odazvao) u gornjem gradu, a što ide

zasluga osječki klub Hrvatskih Književnika, koji od rada ne odbija nikoga, već računa i najneznatnijom pomoći u svojem nastojanju svakim u koga je samo i mrve dobre volje pokoriti hrvatskoj knjiži, jeziku i prosvjeti u obće.

Uz razciepkanost Osieka valja iztaći još troje: 1. On je trgovačko-industrijalni grad, kroz koji ide roba iz vanjskih zemalja preko Ugarske kroz Slavoniju i Balkanske zemlje. On je to više nego i sam Zagreb po obilju tvornica i trgovačkih podhvata. Zaposleno osoblje nisu Hrvati, a što je za požaliti. Dolazi to odtud, što naši kapitalisti bili oni posjednici ili aristokrate, novac ulažu u banke umjesto u industrijalne podhvate od kojih bi bilo na pretek koristi ne samo njima, već i narodu. 2. Prema izloženom dolazi u Osiek sva silesija trg. putnika, koji ni ne poznaju jezika hrvatskoga, a

nije im to ni od potrebe, kad podhvati nisu u rukama Hrvata. Zaključak iz toga još je jedan: Konobari ne osjećaju potrebu hrvatskog jezika, pa koje onda čudo, da gdje bi moglo biti razsadište hrvatstva, nema tomu u prilog ni truna. Kako su vlasnici svratišta većim dijelom Nehrvti — evo i opet velike zapreke hrvatstvu. 3. Grad Osiek kraj ovakvih prilika i neprilika nema za Hrvate stjecište, nema mjesta, gdje bi se, bar od vremena do vremena našli jedan za sve — svi za jednoga na okupu. To mi svi najbolje ovdje znademo, kad valja prirediti zabavu ili slično, pa je najveća zapreka: nema dvorane. Jednu jedinu dvoranu u Hotel-Royalu zaposjeo je vlasnik svratišta kinematografom. Želi li tko sada, da prekine večernju predstavu, valja da plati. I tako veliki dio ulaznine ide svratištaru za — salu. Kad osječki klub Hrvatskih književnika ne

može dobiti sobu za osnutak javne pučke biblioteke i knjižnice, Hrvatska Čitaonica u gornjem gradu svu članarinu jedva smaže za plaćanje prostorija — onda je valjda dosta jasno rečeno za svakoga, kako je teško kulturno djelovati u Osijeku i koliko tu stoji truda i muke i najmanji prosvjetni rad.

Pa ipak naša javnost i danas samo: kritikuje, umjesto da zasuče rukave i preagne punom i šakom i kapom uz kulturni rad Osječana, gdje ne bi bio ništa na odmet još jedan ilirski preporod i za koji bi valjalo uzraditi upravo tako kao i za Istru, odnosno Hrv. Nar. Stražu i Družbu.

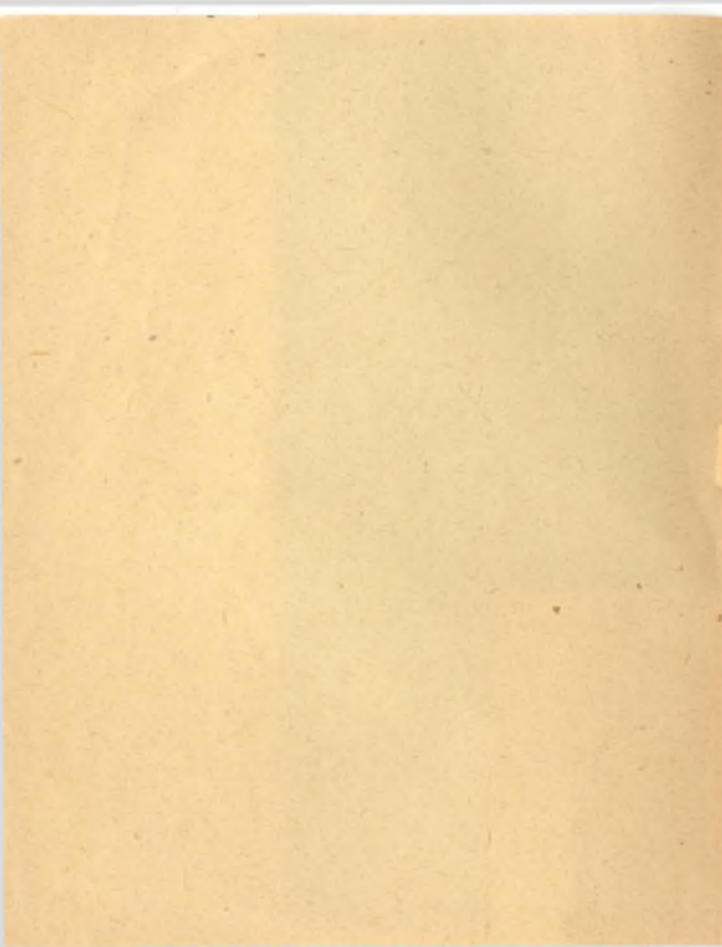
To je bio glavni razlog, da je pao svojedobno predlog, da se proslava Narodnog blagdana na 5. srpnja svake godine učini baš za sam Osiek, kako bi se ova mošnje institucije mogle podići, a ne da rade deficitom, a po tom i uzmognu plo-

donosno djelovati onako, kako to svaki čestiti rodoljub i želi. Medjuto ovaj predlog nije našao za sada u većini odziva, ali će se njim jednoć morati računati, želi li se da Osiek kao drugi grad bude i drugi hrvatski grad.

Ne ćemo za to ovaj put razpredati način, kako bi se to moglo, kad se prema izloženom jasno vidi, da se radi koliko se može, već apelujemo na Osječane Hrvate, da takovi ostanu. Oni pako koji to još nisu ničim pokazali — neka pokažu ma i u najmanjem, ali ne riečima, već dielom. A najpače, *kad se radi oko boljka i napredka hrvatske kulturne misli, onda neka se nadju zajedno: svi Hrvati!*

Nikad nije prekasno, treba samo pokušati . . .

OSJEČANJE
 JURJA TROSSMAYERA
 U OSIJEKU
 GRADSKA I SVEUČILIŠNA
 KNJIŽNICA OSIJEK

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

323.1

MAG

5